

ભારતીય અર્થતંત્રમાં વીમાક્ષેત્રનું મહત્વ (વર્તમાન પ્રવાહની તરાહમાં)

પરમાર નેહા એસ.,
પી.એચ.ડી. સ્કોલર (અર્થશાસ્ત્ર), હે.ઉ.ગુ.યુનિ., પાટણ.
Email - drpashrimali@gmail.com

સારાંશ : વીમા, નાણાકીય ક્ષેત્રનો અભિન્ન ભાગ હોવાના કારણે, ભારતના અર્થતંત્રમાં નોંધપાત્ર ભૂમિકા નિભાવે છે. મૃત્યુદર, સંપત્તિ અને જાનહાનિના જોખમો અને પ્રદાનથી બચાવવા ઉપરાંત વીમા ક્ષેત્ર, શહેરી અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં વ્યક્તિઓ અને સાહસો માટે સલામતી જાળ બચતને પ્રોત્સાહન આપે છે અને માળખાગત વિકાસ અને અન્ય માટે લાંબા ગાળાના ભંડોળ પ્રદાન કરે છે. રાષ્ટ્રના લાંબા ગાળાના સગર્ભાવસ્થાના પ્રોજેક્ટ્સ. ભારતમાં વીમાનો વિકાસ છે સતત આર્થિક પરિવર્તનને ટેકો આપવા માટે જરૂરી.

ભારતના વીમા ક્ષેત્રમાં તાજેતરના વર્ષોમાં ગતિશીલ વિકાસ થઈ રહ્યો છે, વૈશ્વિક વીમા બજારમાં તેનો હિસ્સો અત્યંત નીચો છે. આ લેખ ભારતીય વીમા ક્ષેત્રની મુસાફરીને શોધી કાઢે છે, અને ઓછા ધૂંસપેંઠ અને ઘનતા દર, વીમા ઉત્પાદનોમાં અપૂરતા રોકાણ, અને પ્રબળ પદ અને જાહેર ક્ષેત્રના ખેલાડીઓની નાણાકીય સ્વાસ્થ્ય જેવા મુદ્દાઓ પર ધ્યાન આપે છે. વૈશ્વિક સમકક્ષોની તુલનામાં ભારતમાં વીમા ઉદ્યોગ ગતિશીલ રીતે વિકસી રહ્યો છે, કુલ વીમા પ્રીમિયમ ઝડપથી વધી રહ્યા છે. વીમા પ્રવેશ (જીડીપીના કુલ પ્રીમિયમનો ગુણોત્તર (કુલ સ્થાનિક ઉત્પાદન) અને ઘનતા (કુલ વસ્તીના પ્રીમિયમનો ગુણોત્તર) નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૮ (નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮) માટે અનુક્રમે ૬૯% હતો, જે ઓછા છે. વૈશ્વિક સ્તરો સાથે સરખામણી. આ ઓછા ધૂંસપેંઠ અને ઘનતાના દર ભારતની વિશાળ વસ્તીના અનિશ્ચિત પ્રકૃતિ અને વીમા તફાવતની હાજરીને દર્શાવે છે. આ ક્ષેત્ર એક વિશિષ્ટ રાજ્ય એકાધિકાર બનીને એક સ્પર્ધાત્મક બજારમાં સ્થાનાંતરિત થઈ ગયું છે, પરંતુ જાહેર ક્ષેત્રના વીમા કંપનીઓ સંખ્યા ઓછી હોવા છતાં, વીમા બજારનો મોટો હિસ્સો ધરાવે છે.

શબ્દો : વીમો, આર્થિક વિકાસ, વૃદ્ધિ, રોકાણ, મૂડી, અર્થતંત્ર, ખાનગી-જાહેર ક્ષેત્ર.

1. પ્રસ્તાવના :- (ભારતમાં વીમા ક્ષેત્રની ભૂમિકા) :-

ભારતના વીમા ઉદ્યોગ પાસે ૫૭ વીમા કંપનીઓ છે. જેમાં ૨૪ કંપનીઓ જીવન વીમા વ્યવસાયમાં છે, જ્યારે ૩૩ બિન-જીવન વીમા કંપની છે. જીવન વીમા કંપનીઓમાં જીવન વીમા નિગમ (એલઆઈસી) એકમાત્ર જાહેર ક્ષેત્રની કંપની છે. બિન-જીવન વીમા ક્ષેત્રમાં જાહેર ક્ષેત્રના છ વીમાદાતા છે. આ ઉપરાંત, એકમાત્ર રાષ્ટ્રીય રી-ઇન્સ્યુરર છે, એટલે કે જનરલ ઇન્શ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા (જીઆઈસીરે). ભારતીય વીમા બજારના અન્ય હિસ્સેદારોમાં એજન્ટો (વ્યક્તિગત અને કોર્પોરેટ), દલાલો, સર્વેક્ષણકારો અને આરોગ્ય વીમા દાવાની સેવા આપતા તૃતીય-પક્ષ સંચાલકોનો સમાવેશ થાય છે.

2. બજારનું કદ :-

ભારતમાં, વીમા ક્ષેત્રનો એકંદર બજાર કદ ૨૦૨૦ માં યુએસ ડોલરની ૨૮૦ અબજ ડોલર થવાની અપેક્ષા છે. જીવન વીમા ઉદ્યોગનો વધારો ૨૦૧૯ અને ૨૦૨૩ ની વચ્ચે ૫.૩% ના સીએજીઆરથી થવાની ધારણા છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦ માં ભારતનો વીમા પ્રવેશ ૩.૮૨% હતો, જેમાં જીવન વીમા કંપનીઓમાં ૨.૮૨% અને બિન-જીવન વીમા પ્રવેશ ૦.૯૪% છે. વીમા ઘનતાના સંદર્ભમાં, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦ માં ભારતનું એકંદર વીમા મૂલ્ય ૭૮ યુ.એસ. ડોલર હતું. સામાન્ય અને આરોગ્ય વીમા બજારમાં ખાનગી ક્ષેત્રની કંપનીઓનો બજાર હિસ્સો નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૯ માં ૪૭.૯૭% થી વધીને નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦માં ૪૮.૦૩% થયો છે. લાઇફ ઇન્સ્યુરન્સ સેગમેન્ટમાં, ખાનગી કંપનીઓએ નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦માં પ્રીમિયમ અન્ડરરિટન સેવાઓમાં ૩૩.૭૮% નો માર્કેટ શેર રાખ્યો હતો. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧ માં (માર્ચ ૨૦૨૧ સુધી), ભારતમાં જીવન વીમા કંપનીઓના નવા વ્યવસાયનું પ્રીમિયમ ૩૧.૯ અબજ ડોલર હતું. ભારતમાં, સામાન્ય જીવન વીમાના મજબૂત વૃદ્ધિથી ચાલતા નાણાકીય વર્ષમાં એકંદર પ્રીમિયમ કંપનીઓનું મૂલ્ય (એપ્રિલ ૨૦૨૦ અને માર્ચ ૨૦૨૧ ની વચ્ચે) ૨૬.૫૨ અબજ યુએસ ડોલર પર પહોંચ્યું હતું. માર્ચ ૨૦૨૧ માં, જીવન વીમા ક્ષેત્રની આરોગ્ય વીમા કંપનીઓમાં કોરોના વાઇરસની મહામારી (COVID-19) ની વૃદ્ધિ દરમિયાન આરોગ્ય વીમા ઉત્પાદનોની વધતી માંગને કારણે વીમા પોલિસીમાં ૪૧% નો વધારો થયો હતો. એસ એન્ડ પી

ગ્લોબલ માર્કેટ ઇન્ટેલિજન્સ ડેટા અનુસાર, ભારત એશિયા-પેસિફિકમાં બીજો સૌથી મોટો વીમા કંપનીઓ ધરાવતો દેશ છે. જે દેશમાં કરવામાં આવેલા દૃઢ અબજ ડોલરના ઇન્સ્યુરેટક-કેન્દ્રિત સાહસ રોકાણોમાં ૩૫% હિસ્સો ધરાવે છે.

3. ભારતમાં જાહેર ક્ષેત્રની વીમા કંપનીઓ :-

1. જીવન વીમા નિગમ.
2. રાષ્ટ્રીય વીમા કંપની લિમિટેડ.
3. ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લિમિટેડ.
4. સંયુક્ત ભારત વીમા કંપની લિમિટેડ.
5. ન્યુ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ.
6. જનરલ ઇન્સ્યુરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ (રાષ્ટ્રીય રી-ઇન્સ્યુરર).
7. કૃષિ વીમા કંપની ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ (કંપની નોન લાઇફ પબ્લિક દ્વારા તરતી નાબાઈની સાથે ક્ષેત્રની વીમા કંપનીઓ).

4. વીમા ક્ષેત્રે રોકાણો અને તરલતા પ્રવાહ :-

- ભારતમાં નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧ માં (માર્ચ ૨૦૨૧સુધી), ભારતમાં જીવન વીમા કંપનીઓના નવા વ્યવસાયનું પ્રીમિયમ ૯૩૧.૯ અબજ ડોલર હતું.
- નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧ માં એલઆઈસીએ પ્રથમ વર્ષના પ્રીમિયમ આવક ગયા વર્ષ કરતા ૧૦.૧૧ % ની વૃદ્ધિ સાથે વ્યક્તિગત ખાતરી કારોબાર હેઠળ ૫૬,૪૦૬ કરોડ (યુએસ \$ ૭.૭૫ અબજ) છે.
- ભારતમાં, સામાન્ય જીવન વીમાના મજબૂત વૃદ્ધિથી ચાલતા નાણાકીય વર્ષ (એપ્રિલ ૨૦૨૦ અને માર્ચ ૨૦૨૧ની વચ્ચે) નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧ માં ૨૬.૫૨ અબજ યુએસ ડોલર પર પહોંચ્યું હતું.
- એક બિન-જોડાયેલ વ્યક્તિગત તાત્કાલિક વાર્ષિકી યોજના અંતર્ગત મે ૨૦૨૧ માં, મેક્સ લાઇફ ઇન્સ્યુરન્સ કું. લિમિટેડ એ 'મેક્સ લાઇફ સરલ પેન્શન' શરૂ કર્યું.
- માર્ચ ૨૦૨૧ માં, જીવન વીમા ક્ષેત્રની આરોગ્ય વીમા કંપનીઓમાં COVID-19 ની વૃદ્ધિ દરમિયાન આરોગ્ય વીમા ઉત્પાદનોની વધતી માંગને કારણે ૪૧ % નો વધારો થયો છે.
- ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૧ માં, ભારતી એએક્સએ જનરલ ઇન્સ્યોરન્સએ તબીબી આવશ્યકતાઓ અને અન્ય આરોગ્ય સુવિધાઓ સાથે સંકળાયેલા ખર્ચને વેગ આપવા સામે સર્વગ્રાહી ક્વર પૂરા પાડવા માટે તેની 'આરોગ્ય સલાહકાર' આરોગ્ય વીમા યોજના શરૂ કરી.
- ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૧ માં, આઈસીઆઈસીઆઈ લોમ્બાર્ડ જનરલ ઇન્સ્યુરન્સ, ખાનગી ક્ષેત્રની બિન-જીવન વીમા કંપની, આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય સેવાઓ કેન્દ્ર (આઇએફએસસી) દ્વારા ગુજરાતના ગાંધીનગર, જીઆઈપીટી સિટીમાં આઈએફએસસી વીમા કચેરી (IIO) સ્થાપવા માટેનો અધિકાર આપવામાં આવી છે.

5. વીમા ક્ષેત્ર અંગે સરકારની પહેલ :-

યુનિયન બજેટ ૨૦૨૧માં વીમામાં એફડીઆઈ મર્યાદા ૪૯% થી વધારીને ૭૪% કરવામાં આવી છે. ભારતની વીમા નિયમનકારી અને વિકાસ સત્તામંડળ (આઇઆરડીએઆઈ) એ ડિજિટાઇઝેશન દ્વારા, વીમા કંપનીઓ દ્વારા ડિજિટલ વીમા પોલિસી આપવાની જાહેરાત કરી છે. કેન્દ્રીય બજેટ ૨૦૨૧ હેઠળ, નાણાં પ્રધાન નિર્મલા સીતારામણે જાહેરાત કરી કે એલઆઈસીની પ્રારંભિક જાહેર તકો (આઇપીઓ) નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૨ માં લાગુ કરવામાં આવશે. બેન્કિંગ અને વીમા ક્ષેત્રમાં એકત્રીકરણના ભાગ રૂપે, કોઈ ઔપચારિક બજાર મૂલ્યાંકન હાથ ધરવામાં આવ્યું નથી. ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૧ માં, નાણાં મંત્રાલયે રૂ.૧ લાખ કરોડ (યુએસ \$ ૧૩.૬૨ અબજ) કંપનીઓના એકંદર નાણાકીય આરોગ્યને સુધારવા માટે રાજ્યની માલિકીની સામાન્ય વીમા કંપનીઓમાં ૩,૦૦૦ કરોડ (યુએસ \$ ૪૧૩.૧૩ મિલિયન) ની રકમ ફાળવવામાં આવી છે. યુનિયન બજેટ ૨૦૨૧ અંતર્ગત રૂ. ૧૬,૦૦૦ કરોડ (યુ.એસ. \$ ૨.૨૦ અબજ) પાક વીમા યોજના માટે ફાળવવામાં આવ્યા છે.

6. સંશોધન અભ્યાસના સૂચનો :-

પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસએ ભારતીય અર્થતંત્રમાં વીમાક્ષેત્રની ભૂમિકાના સંદર્ભમાં કરવામાં આવ્યો છે. આ અભ્યાસ પરથી જાણવા મળે છે કે ભારતના આર્થિક વિકાસમાં વીમાક્ષેત્રની ભૂમિકા કેવી રહેવા પામી છે. આ અભ્યાસ અંતર્ગત પ્રાપ્ત થયેલ તારણો પર નજર કરતાં...

- ભારતમાં નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧ માં (માર્ચ ૨૦૨૧સુધી) ભારતમાં જીવન વીમા કંપનીઓના નવા વ્યવસાયનું પ્રીમિયમ ૯૩૧.૯ અબજ ડોલર થવા પામ્યું છે.
- માલિકીની સામાન્ય વીમા કંપનીઓમાં ૩,૦૦૦ કરોડ (યુએસ \$ ૪૧૩.૧૩ મિલિયન) ની રકમ ફાળવવામાં આવી છે.

- યુનિયન બજેટ ૨૦૨૧ અંતર્ગત રૂ. ૧૬,૦૦૦ કરોડ (યુ.એસ. \$ ૨.૨૦ અબજ) પાક વીમા યોજના માટે ફાળવવામાં આવ્યા છે.
- યુનિયન બજેટ ૨૦૨૧ માં વીમામાં એફડીઆઈ મર્યાદા ૪૯% થી વધારીને ૭૪% કરવામાં આવી છે.
- નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧ માં, એલઆઈસીએ પ્રથમ વર્ષના પ્રીમિયમ આવક ગયા વર્ષ કરતા ૧૦.૧૧ % ની વૃદ્ધિ સાથે વ્યક્તિગત ખાતરી કારોબાર હેઠળ ૫૬,૪૦૬ કરોડ (યુએસ \$ ૭.૭૫અબજ) છે.
- માર્ચ ૨૦૨૧ માં, જીવન વીમા ક્ષેત્રની આરોગ્ય વીમા કંપનીઓમાં COVID-19 ની વૃદ્ધિ દરમિયાન આરોગ્ય વીમા ઉત્પાદનોની વધતી માંગને કારણે ૪૧ % નો વધારો થયો છે.
- માર્ચ ૨૦૨૧ માં, જીવન વીમા ક્ષેત્રની આરોગ્ય વીમા કંપનીઓમાં કોરોના વાઇરસની મહામારી (COVID-19) ની વૃદ્ધિ દરમિયાન આરોગ્ય વીમા ઉત્પાદનોની વધતી માંગને કારણે વીમા પોલિસીમાં ૪૧% નો વધારો થયો હતો.

References :

1. <https://www.ibef.org/industry/insurance-sector-india.aspx>
2. <https://www.ideasforindia.in/topics/money-finance/india-s-insurance-sectorchallenges-and-opportunities.html>
3. <https://financialservices.gov.in/sites/default/files/Insurance%20Note.pdf>
4. https://www.irdai.gov.in/ADMINCMS/cms/NormalData_Layout.aspx?page=PageNo4&mid=2